

JULKAISTU NUMEROSSA [3/2022](#)
FIMEAN TOIMINTA

Euroopasta mallia apteekkien omistajuuteen?

Leena Reinikainen, Minttu Kokko, Heidi Mikkola, Juha Sinnemäki / Kirjoitettu 16.12.2022 / Julkaistu 16.12.2022

Euroopassa apteekin toiminnasta vastaa pääsääntöisesti proviisori, vaikka omistaja voi olla myös joku muu. Apteekkien omistamiseen ja perustamiseen liittyy aina sääntelyä.

Fimean tuoreessa sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta toteuttamassa selvityksessä tarkasteltiin lääkkeiden vähittäisjakelua ja apteekkijärjestelmiä kymmenessä Euroopan maassa ja vertailtiin tilannetta Suomeen. Yksi selvityksen osa-alueista oli apteekkien omistajuus ja tähän liittyvät lupakäytännöt.

Apteekkien omistajuusmuodot Euroopan maissa vaihtelevat tarkasti rajatusta proviisoriomistajuudesta hyvinkin vapaaseen omistajuuteen (**taulukko 1.**). Eroja on muun muassa siinä kuka tai millainen yhteisö voi omistaa apteekin.

Omistajuudelle on tyypillisesti asetettu myös muita rajoituksia esimerkiksi apteekin omistusosuudesta, apteekkimarkkinoiden osuudesta tai kuinka monta apteekkia yksi taho voi omistaa. Lisäksi omistajuuden edellytyksenä voi olla tietty koulutus, riittävä työkokemus tai osaaminen johtamisesta ja taloushallinnosta.

Taulukko 1. Apteekkien omistajuusmuodot tarkastelluissa Euroopan maissa. Vaihtoehtoissa 2–7 edelliset omistajuusmuodot mahdollisia omistajuuden vapautuessa.

Omistajuusmuoto	Maat
1. Täysin julkinen omistajataho	Ei missään tällä hetkellä tarkastelluista maista*
2. Proviisoriomistajuus	Suomi, Tanska
3. Proviisorien yhteisomistajuus	Ranska, Saksa
4. Proviisori omistaa apteekeista enemmistön (väh. 51 %) muuten vapaa (pl. lääketukut, lääkeyritykset, lääkkeen määrääjät)	Viro

Omistajuusmuoto	Maat
5. Vapaa omistajuus (pl. lääketukut, lääkeyritykset, lääkkeen määrääjät)	Portugali
6. Vapaa omistajuus (lääketukku saa omistaa, mutta lääkeyritykset ja lääkkeen määrääjät eivät)	Norja, Ruotsi
7. Vapaa omistajuus (proviisorin vastattava toiminnasta)	Alankomaat, Iso-Britannia, Islanti**

* Ruotsissa kuitenkin yksi valtion omistama apteekketju

** Lääkkeenmääräajien omistusosuutta säännelty Islannissa

Suomessa ja Tanskassa apteekin voi omistaa vain proviisori

Apteekkitoiminnan harjoittaminen edellyttää Suomessa apteekkilupaa, joka voidaan myöntää vain laillistetulle proviisorille. Lisäksi apteekkarille voidaan myöntää lupa enintään kolmen sivuapteekin pitämiseen. Apteekkilupa on henkilökohtainen, mistä syystä apteekkiliikettä ei voi vuokrata tai luovuttaa toiselle.

Apteekin yhtiömuoto perustuu vakiintuneeseen lääkelain tulkintaan apteekkiluvan henkilökohtaisuudesta, ja siksi apteekkari toimii yksityisenä elinkeinonharjoittajana (toiminimiyhtiö). Samasta syystä apteekit eivät myöskään voi muodostaa ketjuja toisten apteekkien tai muiden yritysten, kuten lääketukkujen kanssa. Apteekit voivat kuitenkin halutessaan liittyä markkinointiyhtiöön, mikä mahdollistaa ketjumuotoiseen liiketoimintaan liittyvien etujen hyödyntämisen kuten yhteisen markkinoinnin tai koulutuksen.

Vastaavanlainen omistajuusmalli on käytössä myös Tanskassa, jossa vain proviisori voi omistaa apteekin ja apteekkitoiminta edellyttää viranomaisen myöntämää apteekkilupaa. Tanskassa proviisori voi omistaa yhden apteekin lisäksi enintään seitsemän sivuapteekkia 75 kilometrin säteellä pääapteekista. Myöskään Tanskassa apteekit eivät voi muodostaa ketjuja.

Proviisoriomistajuuden muotoja ovat myös apteekkien yhteisomistajuus ja enemmistöomistajuus

Ranskassa ja Saksassa apteekin voi omistaa vain proviisori, joko yksin tai yhdessä useamman proviisorin kanssa. Ranskassa yksittäinen proviisori tai proviisorien muodostama yhtiö voi omistaa vain yhden apteekin riippumatta yhtiön osakkaina olevien proviisorien lukumäärästä. Apteekkia hoitaa yksi tai useampi osakkaina olevista proviisoreista. Uuden apteekin perustamishakemuksissa etusijalla ovat proviisorit, joilla ei ole aiempaa apteekkilupaa, tai joilla ei ole ollut apteekkilupaa hakemuksen jättämistä edeltäneiden kolmen vuoden aikana. Saksassa apteekkiluvan voi puolestaan saada yhteen pääapteekkiin ja korkeintaan kolmeen sivuapteekkiin. Jos useampi henkilö hoitaa apteekkia, tulee lupa olla myönnetty kaikille osakkaille.

Virossa proviisorilla tulee olla enemmistöomistajuus, eli käytännössä proviisorin tulee omistaa yli puolet apteekista. Lisäksi proviisorilla tulee olla suurin vaikutusvalta apteekin toiminnassa. Apteekit voivat muodostaa korkeintaan neljän apteekin ketjuja vähintään 4 000 asukkaan alueilla. Tätä pienemmällä asutusalueilla ketjuun kuuluvien apteekkien määrää ei ole rajoitettu.

Vapaaseen omistajuuteen liittyy usein rajoitteita

Useissa Euroopan maissa on rajoitettu lääkeyritysten, lääketukkuliikkeiden, lääkkeen määrääjien ja muiden terveydenhuollon palveluita tarjoavien toimijoiden mahdollisuutta omistaa apteekki.

Esimerkiksi Islannissa lääkkeen määrääjät on rajattu omistajuuden ulkopuolelle. Norjassa ja Ruotsissa apteekkia eivät voi omistaa lääkkeiden määrääjien lisäksi lääkeyritykset. Portugalissa apteekin omistajuus on poissuljettu edellä mainittujen lisäksi myös lääketukkuliikkeiltä. Alankomaissa ja Iso-Britanniassa omistajuutta itsessään ei ole rajattu, mutta proviisorin on vastattava apteekin operatiivisesta toiminnasta.

Sellaisissa maissa, joissa lääketukkuliikkeillä tai muilla kansainvälisillä yrityksillä on mahdollisuus omistaa apteekki tai apteekkiketjuja, on ketjuilla usein merkittävä osuus markkinoista (vertikaalinen integraatio).

Apteekkien omistajuuspohjaa pohditaan osana lääkeasioiden uudistusta

STM:n toimeksiannon mukaisesti Fimean tuoreessa selvityksessä tarkasteltiin apteekkien omistajuutta ja tähän liittyviä lupakäytäntöjä Euroopassa. Omistajuuden vapausasteen vaikutusta muihin osa-alueisiin kuten esimerkiksi apteekkipalveluiden saatavuuteen tai lääkeneuvontaan ei sen sijaan arvioitu.

Pääministeri Marinin hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti lääkeasioiden uudistusta toimeenpaneavassa apteekkijaoksessa on käynnissä valmistelutyö omistajuuspohjan laajentamismahdollisuuksista, minkä yhteydessä arvioidaan eri apteekkien omistajuuspohjien vaikutuksia apteekkitoimintaan ja -palveluihin.

Kirjallisuutta:

Kokko M, ym. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2017–2020. Fimea kehittää, arvioi Ja informoi -julkaisusarja 10/2022. Kuopio: Fimea 2022.

[Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.](#)

Reinikainen L, ym. . Lääkkeiden vähittäisjakelu ja apteekkijärjestelmät Euroopassa – selvitys Suomesta ja kymmenestä muusta Euroopan maasta. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2022: 25. Helsinki: STM 2022

Reinikainen L, ym. Apteekkijärjestelmän sääntelyn purkaminen Euroopassa – Toimenpiteet ja vaikutukset. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 3/2017. Kuopio: Fimea 2017

[Sosiaali- ja terveysministeriö. Lääkeasioiden uudistus.](#)

World Health Organization. The Legal and Regulatory Framework for Community Pharmacies in the WHO European Region. Copenhagen: 2019.

Leena Reinikainen

Proviisori
Kehittämisasiantuntija, Fimea

Minttu Kokko

TtK
Tutkija, Fimea

Heidi Mikkola

Proviisori
Tutkija, Fimea

Juha Sinnemäki

FaT
Yliproviisori, Fimea

LISÄÄ AIHEESTA

[Itsehoidon ohjaukseen kiinnitetään huomiota apteekkitarkastuksissa](#)

[Itsehoitoasiakas tarvitsee neuvontaa](#)

[Eläinlääkkeiden laillisille myyntikanaville käyttöön oma tunnus](#)